

STORTINGET

Innst. 285 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:77 S (2020–2021)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Kjønås Kjos og Per-Willy Amundsen om å styrke og forbedre vergemålsordningen

---

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen, og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Martin Henriksen, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen og Kjell-Børge Freiberg, fra Senterpartiet, Jan Bøhler og Jenny Klinge, og fra Sosialistisk Venstreparti Petter Eide, viser til Dokument 8:77 S (2020–2021) om å styrke og forbedre vergemålsordningen, fra representantene Kari Kjønås Kjos og Per Willy Amundsen fra Fremskrittspartiet. Komiteen viser også til brev fra statsråd Monica Mæland av 20. januar 2021 (vedlagt).

Komiteen viser til at vergemålsordningen skal verne om sårbare mennesker som ikke er i stand til å ivareta sine interesser. Komiteen viser til at vergemålsordningen er til for å bidra til at de som trenger det, får den hjelpen som er nødvendig for å ta viktige beslutninger og å kunne fungere på lik linje med andre. Vergemålet kan omfatte personlige og økonomiske forhold, og vergens oppgave er hovedsakelig å disponere midler og ivareta rettigheter for vergehaveren.

Komiteen understreker at vergemålet skal tilpasses de behov vergehaveren har, og at hjelpen ikke skal være mer omfattende enn behovet tilsier. Komiteen viser til at oppdraget styres etter reglene i vergemålsloven, og at statsforvalteren er gitt kompetanse til å gi vergen et mandat som er tilpasset vergehavers behov.

Komiteen viser til at det i dag er om lag 1 000 faste verger i Norge som har fem eller flere oppdrag, og som bistår totalt om lag 30 000 vergehavere.

Komiteen viser til at forslagsstillerne tar opp faste vergers rammebetingelser og det de mener er mangler ved gjeldende lovverk og godtgjørelse. Forslagsstillerne viser videre til at faste verger i dag ikke har forhandlingsrett eller tjenesteavtale, og det settes spørsmålstegn ved kompetansekravene til faste verger. Komiteen viser til at forslagsstillerne ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Tolga-saken, som ble avdekket av VG høsten 2018. Denne saken viste at tre brødre hadde blitt satt under vergemål på sviktende grunnlag. En regjeringsoppnevnt granskningskomisjon slo fast at det var begått en rekke feil i forbindelse

med diagnosebruk, rapportering og opprettelse av vergemål for brødrene. En kartlegging gjort av VG høsten 2018, viste at antall utviklingshemmede som var rapportert inn av norske kommuner fra 2008 til 2017, hadde økt med 3 000 personer.

Flertallet viser til at saken førte til at fylkesmenene ble beordret til å undersøke 17 000 vergemålssaker, noe som resulterte i at 255 vergemål ble opphevet eller var i ferd med å bli det i 2020. Ved utgangen av 2019 hadde 403 personer meldt fra om at de hadde et vergemål de ikke ønsket.

Flertallet understreker at CRPD-konvensjonen fremhever retten til selvbestemmelse, også hos personer med svekkede kognitive evner. En person som er under frivillig vergemål, tar som utgangspunkt sine egne beslutninger og råder over egne midler. Loven åpner imidlertid for et unntak der personen ikke er i stand til å forstå innholdet av disposisjonen. I disse tilfellene har vergen en mulighet til å overstyre og fatte beslutninger på vegne av personen under vergemål. I realiteten innebærer dette at vergen helt eller delvis kan frata personen under frivillig vergemål den rettslige handleevnen ved å si at vedkommende ikke forstår innholdet av sine disposisjoner.

Flertallet viser til at dagens vergemålsordning baserer seg på at en verge har som oppdrag å ivareta vergehaverens interesser, selv om vergen ikke alltid kjenner eller er valgt av vergehaver selv. En eventuell beslutningsstøtteordning kan fremme og beskytte selvbestemmelsen til vergehaver. Et slikt system for beslutningsstøtte kan styrke personens mulighet til å ta beslutninger i tråd med egne ønsker. Det norske vergemålssystemet er gjennom rapportering på CRPD til FN kritisert for å gi vergen for stor makt til å bestemme ut fra hva vedkommende selv mener er det beste.

Flertallet viser til at CRPD-komiteen har gitt klare signaler om at dagens vergemålssystem ikke er tilfredsstillende, og anbefalt at Norge går over til en beslutningsstøtteordning som innebærer at ordningen med beslutninger tatt på vegne av vergehaver blir erstattet med ordninger som støtter den enkeltes vilje. Dette er et viktig steg i å anerkjenne full rettslig handleevne for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Flertallet mener en gjennomgang bør inneholde en vurdering av et mulig krav om ansvarsforsikring for profesjonelle verger, krav til kompetanse for forskjellige grupper av profesjonelle verger, en mulig oppdeling av vergebehov i forskjellige nivåer, mulige lovendringer som gjør at andre aktører har en plikt til å gi bistand til personer under verge, en egnet kompensasjonsmodell for personer med psykiske lidelser og utfordringer med voldelige personer som trenger verge.

Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen, herunder vurdere alternativer som en beslutningsstøtteordning i tråd med CRPD, og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer lovverket for personene som ordningen er ment å omfatte.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at vergemålsloven er relativt ny, og at den er til god nytte og hjelp for de som trenger det mest. Disse medlemmer viser til at det er nødvendig å gjøre endringer både i regelverk og praksis, og at ordningen stadig er under utvikling. Disse medlemmer viser til at det allerede gjøres mye for å forbedre vergemålsordningen og tydeliggjøre gjennomføringen av CRPD-forpliktelser gjennom regelverksendringer og praksisutvikling. I 2018 ble det sendt et forslag på høring om å tydeliggjøre selvbestemmesretten og fastsette regler om å gi nære familiemedlemmer en noe utvidet klagerett mv.

Disse medlemmer viser til at departementet jobber med en lovproposisjon om dette nå. I 2020 ble det sendt forslag til endringer i vergemålsloven og tilhørende forskrift om godtgjøring på høring. Hensikten var å legge til rette for mer effektive arbeidsprosesser, administrative forenklinger og digitalisering. Et delmål med effektivisering og digitalisering var også å frigjøre tid til arbeid med kjerneoppgaver knyttet til opplæring, utvikling og ivaretagelse av den enkelte person med verge og støtte dennes selvbestemmesrett.

Disse medlemmer viser videre til at det er et betydelig sprik i høringssvarene når det gjelder forslag til ny modell for godtgjøring. Dette er naturlig når vergehaverne skal betale for godtgjøringen til vergene. Dette er nå til vurdering i departementet, og disse medlemmer ser frem til forslag om en balansert løsning.

Disse medlemmer viser videre til at Statens sivilrettsforvaltning skal arbeide videre med forenkling og utvikling av praksis. Det er nettopp utarbeidet et nytt e-opplæringsprogram som blant annet tar for seg vergens rolle, og det arbeides videre med en veiledning om vergens rolle. Disse medlemmer vil også vise til at det skal legges frem en stortingsmelding om sikring av utviklingshemmedes menneskerettigheter.

Disse medlemmer viser også til at det i dag er et problem at verger ikke har tilgang til visse av vergehavers digitale plattformer. Dette innebærer at vergen ikke har tilgang til vergehavers kommunikasjon med Nav, Brønnøysundregistrene og flere andre offentlige etater. Dette er tidkrevende for vergene, som isteden må kommunisere med disse etatene via post. Dessuten går det ut over vergehaverne, som mister beslutningsstøtte i viktige spørsmål fordi vergene går glipp av mye kommunikasjon som det offentlige bare sender via digitale portaler til vergehaverne.

Disse medlemmer viser til at vergen i dag må legitimere seg ved fremvisning av en papirfullmakt (vergemandatet). Disse medlemmer viser til at det nå jobbes med etablering av et fullmaktsregister som innebærer at vergens mandat spesifiseres og legges i et digitalt register. Vergen kan så via dette registeret få tilgang til ulike offentlige og private digitale tjenester. Målsettingen med prosjektet er å legge til rette for mer effektive ordninger for personer med nedsatt funksjonsevne. For å få til dette skal prosjektet utvikle et system der vergefullmakter blir tilgjengelige i en sentral fullmaktsløsning for tilgangsstyring (FUFINN). Slik blir det tilgjengelig for aktørene som vergen skal samhandle med, og vergen kan ta i bruk egen elektronisk ID når vedkommende skal utføre oppgaver på vegne av vergehaver. FUFINN er et SKATE-prosjekt og drives av Digitaliseringsdirektoratet. Dette skal igjen bidra til at vergen skal kunne yte mer effektiv bistand og bedre beslutningstøtte.

Disse medlemmer mener det er viktig å sikre et godt vergemålsystem og sørge for at systemet gir personen med verge tilstrekkelig støtte og sikrer at vergen kan arbeide på en god og effektiv måte. Disse medlemmer støtter derfor en fortsatt gjennomgang av ordningen, der det ved behov fremmes forslag til lovendringer som kan styrke og forbedre den.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den.»

Disse medlemmer viser videre til at det er gjort endringer i vergemålslovgivningen for å tydeliggjøre selvbestemmelse og styrke brukerorientering. Det ble blant annet gjort endringer i vergemålslovgivningen som følge av inkorporeringen av CRPD i norsk rett i 2013. I 2018 ble det sendt et forslag på høring om å tydeliggjøre selvbestemmelsesretten og fastsette regler om å gi nære familiemedlemmer en noe utvidet klagerett. I

2020 ble det sendt enda et forslag på høring som signaliserte ytterligere endringer av begrepsbruken i vergemålsloven. Vergemålslovens ordlyd «personer under vergemål» gir ikke assosiasjoner til frivillighet, og regjeringen vil komme tilbake med en nærmere vurdering av ordbruken i vergemålsloven for å sikre et lovspråk som bidrar til å understreke selvråderetten. Høringsnotatet fra 2020 foreslår å ta bort formuleringen «under vergemål» fra vergemålsforskriften. Endringer i begrepsbruk og andre gjennomførte endringer bidrar til at lovgivningen i større grad enn tidligere gir uttrykk for å være en beslutningsstøtteordning.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen, herunder vurdere alternativer som en beslutningsstøtteordning i tråd med CRPD, og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer lovverket for personene som ordningen er ment å omfatte.

Oslo, i justiskomiteen, den 13. april 2021

Lene Vågslid

leder

Ingunn Foss

ordfører

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
21/264 - BMO

Dato
20.01.2021

Dok 8:77 S (2020-2021) - Representantforslag om å styrke og forbedre vergemålsordningen

Jeg viser til brev 12. januar 2021, der Justiskomiteen ber om en uttalelse i forbindelse med representantforslag 77 S (2020-2021) om å styrke og forbedre vergemålsordningen. Det er de faste vergene (som er lovens betegnelse for «profesjonelle verger») som adresseres i dette representantforslaget, men forslaget går ut på å foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den.

Vergemålsloven er relativt ny, og jeg mener at det er en god lov som er til stor hjelp og nytte for mange av de svakeste i samfunnet vårt. Det har vært nødvendig å gjøre endringer både i regelverk og praksis, og ordningen er stadig under utvikling. Slik mener jeg det bør være, skritt for skritt i riktig retning, samtidig som man tenker helhet.

Av pågående arbeid på vergemålsfeltet, nevner jeg at departementet i november 2018 sendte på høring forslag om flere endringer i vergemålsloven blant annet for å tydeliggjøre selvbestemmelsesretten og å gi nære familiemedlemmer en noe utvidet klagerett. Departementet arbeider nå med en lovproposisjon om dette.

Videre sendte departementet 12. juni 2020 på høring forslag om endringer i vergemålsloven og vergemålsforskriften om godtgjøring mv. Hensikten var å legge til rette for mer effektive arbeidsprosesser, administrative forenklinger og digitalisering. Vi var også bevisste på at godtgjøringen hadde stått stille siden vergemålsloven trådte i kraft 1. juli 2013.

Det er betydelig sprik i hørings svarene om forslag til ny modell for godtgjøring. Dette er naturlig når vergehaverne skal betale for godtgjøringen til vergene. De ulike grupperingene er heller ikke helt enige seg imellom. Departementet vil gå inn i problemstillingene og vurdere forslagene som er lagt frem av de ulike høringsinstansene.

I mellomtiden vil Statens sivilrettsforvaltning arbeide videre med forenklinger. De holder blant annet på med en rettleiding om hva som er vergens rolle. Mange kan ha oppfatninger om at vergens rolle er betydelig videre enn det som var hensikten i vergemålsloven.

Jeg kan også opplyse om at regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om sikring av utviklingshemmedes menneskerettigheter, som er en oppfølging av Representantforslag 172 S (2017–2018).

For Justis- og beredskapsdepartementet er arbeidet med å sikre god støtte, selvbestemmelse og rettsikkerhet for svake grupper også gjennom vergeordningen, en kontinuerlig og pågående prosess. Dette arbeidet skjer også i dialog med sivilt samfunn og internasjonale organer i FN mv. Vi mener derfor at det ikke vil være hensiktsmessig med et eget arbeid om «å foreta en helhetlig gjennomgang av vergemålsordningen og legge frem forslag til lovendringer som styrker og forbedrer den».

Med hilsen

Monica Mæland

